

BERGER VIKTOR, AZ ÉLETVILÁG MEDIATIZÁLÓDÁSA

Dornics Szilvia

dornics.szilvia@btk.ppke.hu

Berger Viktor (2023) Az életvilág mediatisálódása Budapest, L'Harmattan Könyvkiadó.

A mediatisálódás a társadalomtudományok meghatározó kutatási területe és fogalma lett az elmúlt évek során, mely a társadalmi változások és a különböző médiafolyamatok kapcsolatát helyezi középpontba, folyamatosan vizsgálva azt, hogy a média terjedése, valamint a mindennapi életbe való beágyazódása hogyan formálja át a hétköznapokat, az életminőséget. Hosszú folyamat előzi meg a mára kialakult állapotot, melyben a különböző médiumok – legyen szó írott, képi, nyomtatott vagy éppen online formákról – már nem csak passzív funkciót betöltve, információs csatornaként, a fogyasztók tájékoztatására szolgálnak, hanem meghatározó és egyben befolyásoló szerephez jutva részt vesznek a társadalmi normák és interakciók formálásában. A nap mint nap megjelenő hírek, a közösségi felületek és az ott aktívan „élő” társadalmi szereplők felgyorsították a mediatisálódás folyamatát, lehetőséget teremtve arra, hogy a média szerepe egyre meghatározóbb legyen, befolyásolja az egyének életét, a kommunikációt, a kultúrát, a szokásokat és sok esetben az viselkedésüket is.

Berger Viktor (1981) szociológus, 2009 óta a PTE BTK Szociológiai Tanszékének oktatója, 2009 és 2020 között pedig a Replika folyóirat szerkesztője volt. Szociológiaelméleti munkái és 2018-as monográfiája, a *Térré szőtt társadalmiság. A tér kategóriája a szociológiaelméletekben* után 2023-ban jelent meg *Az életvilág mediatisálódása* a L'Harmattan Könyvkiadó gondozásában. A szerző kutatásában és kötetében kísérletet tesz arra, hogy bemutassa az egyre nagyobb jelentőséggel bíró mediatisációs folyamatokat, ahol a személyes interakciókra épülő kommunikáció szerepét átvette a különböző digitális eszközökre és platformokra támaszkodó, okostelefonokat, számítógépeket, online portálokat és közösségi felületeket előnyben részesítő kommunikáció. Ez a jelenség korunk egyik legmeghatározóbb folyamata, hiszen az online tér terjeszkedése az életvilág minden területét meghatározza, így érthető, hogy a jövőt tekintve számtalan kérdést vet fel. Átfogó, igényes munka egészen a kezdettől napjainkig, szociológiai és egyéb társadalomtudományi jelenségeket, irányzatokat felvonultatva.

Az életvilág mediatisálódása kötet felépítését tekintve öt nagy fejezetből áll. Egy rövidebb bevezetést követően a technológia filozófiai értelmezéseibe, majd az életvilág mediatisálódásába kapunk betekintést, míg a monográfia második és egyben nagyobb részében az online világokkal ismerkedhetünk meg néhány példán és közkedvelt felületen keresztül. A végén a szerző konklúzióval és egy kis kitekintéssel zárja az autentikus élet lehetőségéről az interneten. Ilyen tekintetben is átfogó és jól felépített munkáról beszélhetünk, mely egészen az

alapról építi fel a mediatizálódás jelenségét. A bevezetőben Berger egy rövid kitekintést tesz az internet vázlatos történetéről, a jelenlegi infrastruktúra kialakulásának lépéseiről, érintve a legfontosabb dátumokat, eseményeket. Ehhez Meixner Zoltán *Az internet rövid története* (Meixner 2004) cikkét veszi alapul, melyben 2004-es megjelenéséig évenkénti lebontásban ismerkedhetünk meg az internet létrejöttének legfontosabb állomásaival. Természetesen a történeti áttekintésből nem hiányozhat a jelenség filozófiai értelmezése sem, erre a könyv második fejezetét szánta a szerző a technológia társadalmi hatásait tárgyalva Martin Heidegger, Albert Borgmann és Don Ihde elméleteinek közvetítésben.

A rövid kitekintések és bevezetések után a könyv harmadik fejezete kezdi el pontosan részletezni és megfogalmazni, mit is jelent az életvilág mediatizálódása, mi ez a fogalom tulajdonképpen, mely mára olyan nagy mértéket öltött, hogy a mindennapjaink részévé vált. A szerző ezt egy kisebb klasszikus fenomenológiai értelmezés ismertetésével vezeti be, melynek a különböző tudományterületekre tett hatása kulcsfontosságú, így a társadalomtudományok között is szerepet tölt be. A fenomenológia szervesen kapcsolódik a mediatizációs folyamatokhoz, hiszen az egyént állítja középpontba, ami utána a társadalom alapját adja, ebből adódóan a szociológia számára is fontos. Nem maradhatott így ki Berger művéből Alfred Schütz neve sem, akit a fenomenológiai szociológia megalapítójaként tartanak számon. Nézetei szerint az életvilág középpontjában a mindennapi élet áll, mely maga a valóság. Ugyan Schütz elmélete még a *face to face* (szemtől szemben) interakciókra épül, már tett utalásokat más információs eszközökre is, mint például a rádió vagy a telefon, mely később a további kommunikációs eszközök megjelenéséig és az online világ hódításáig vezetett (Berger 2023).

Berger ezt követően rátér a mediatizálódás konkrét folyamatára, a fogalom és annak történetének bemutatására. Definíciója szerint a mediatizálódás egy olyan jelenség, mely során a különböző médiumok olyan nagy szerepet töltenek be, melynek hatására integrálódnak a hétköznapi életbe, valamint a társadalom felépítésében szerepet játszanak. Történeti áttekintésében bemutatja, hogyan jutott el oda ez a folyamat, mely során a média fő feladatának tartott információ őrzését és örökítését felváltva mára a véleményformálás, a szokások kialakításának és az életmód, értékrend befolyásolásának az eszköze lett. Ennek kapcsán Nick Couldry és Andreas Hepp a *The Mediated Construction of Reality (A valóság mediatizált felépítése)* című könyvét említi, melyben a szerzőspáros a mély mediatizáció folyamatát taglalja, négy dimenzióba sorolva azt (Couldry és Hepp 2017). Ezt a négy dimenziót a mediált kommunikációban, a technikai eszközök szerepének és a szemtől szembeni interakciók növekedésében látják, negyedikként pedig az első három hatására kialakuló jelenséget említik, melynek következményeképpen az emberi szokások, normák, értékek formálódnak a média befolyásolása során.

A kötet negyedik fejezetében tér rá Berger a jelenlegi állapot és az online világok tárgyalására. Meghatározó tudományos területté vált ennek a kérdése, hiszen az emberi interakciók és a kommunikáció mára szinte korlátozódott az online szférára, melyet a világjárvány berobbanása emelt még magasabb szintre. A különböző közösségi felületek, okotelefonok, online játékok, valamint a munkafolyamatok és az oktatás során teret nyert platformok, videós interakciók átfomálták teljesen a mindennapjainkat. Kiemelt szerep jut ebben a világban a jelenlétnek, mely nagyon sokféle módon nyer teret, gondolva például a különböző chat ablakokban használt elemekre. A szerző a könyv további részében konkrét jelenségeket vizsgál, melyek korunk meghatározó szereplői lettek. Elsőként az online videójátékok kérdéskörét taglalja, azon belül is leginkább a többszereplős játékokat, melyek egy valóságos fantáziavilágot teremtenek a felhasználók számára. Ebben a formában ugyan a géppel történik az interakció, mégis tudható, hogy a többi játékos is – bár a személyüket nem ismerjük általában – hasonló módon használja, így egyfajta online kommunikáció, virtuális jelenlét alakul ki. Ugyan ez is online tér, mégis különbözik a videótelefonálás és az online meetingek alkalmazása, mely mára általánossá vált a munka vagy az oktatás területén. A

témakörben a szerző a Skype és a Zoom jelentőségét taglalja, valamint az ezzel kapcsolatos kutatások eredményeit ismerteti. Természetesen nem maradhat ki a sorból a különböző közösségi felületek terjedése sem, mint a Facebook, Instagram, Twitter, melyeknél a társas jelenlét kerül előtérbe, a kommentelési lehetőségekkel a felhasználók nagyon intenzív cselekvéseket tudnak megvalósítani. Szintén jelentős szerep jut a benyomáskezelésnek, melyre példaként a szerző a nárcisztikus embertípus Facebook használatát hozza példaként, ahol könnyen alakíthat ki magáról pozitívabb képet, mint a valóságban.

Berger egy hosszabb részt szán művében a Tinder szerepének *Tinder, avagy a partnerkeresés mediatizálódása* címmel. Ez egy különösen fontos téma, hiszen a társkeresés és az intim kapcsolatok létesítése óriási mértékű változást hozott az elmúlt években. A 2012-ben elindított alkalmazás átformálta teljesen a társkeresés mediatizációját, a kérdéssel számos tanulmány és kutatás foglalkozik, melyekről egy összefoglalót olvashatunk a fejezetben (Berger 2019). Hasonló módon tárgyalja egy részletes esettanulmány formájában a GPS-navigáció kérdéskörét is, vajon milyen mértékben kell értelmeznünk a fizikai és az online világban ennek a szerepét, hogyan befolyásolja az egyének tájékozódását a navigációk rendszeres használata.

Zárásként és egyfajta konklúzióként a szerző arra vállalkozik, hogy válaszoljon egy fontos kérdésre, maradhat-e autentikus élet az interneten, utalva arra, hogyan lehet hiteles, valódi és őszinte életet élni egy online világban, ahol a különféle digitális eszközök, közösségi felületek és egymás számára idegen felhasználók befolyásolják a mindennapjainkat.

Irodalom

Berger Viktor (2023) *Az életvilág mediatizálódása*. Budapest, L'Harmattan.

Berger Viktor (2019) Mediatizált szerelem: A Tinder fenomenológiája. *Replika*, (113). 63–87.

Couldry, Nick. – Hepp, Andreas (2017) *The mediated construction of reality*. Cambridge, UK, Malden, MA, Polity Press.

Források

Meixner Zoltán (2004) *Az internet rövid története*. HVG online. 2004. Online elérhető: <http://hvg.hu/Tudomany/20041203interhist> (Utolsó letöltés: 2024. 08. 07.).

A márciusi hónap szociológusa: Berger Viktor. Online elérhető:

<https://www.fsze.hu/sociology/szgy-szerzoink-a-honap-szociologusa-berger-viktor>
(Utolsó letöltés: 2024. 08. 07.).